

Nr 507

Av herr **Rylander m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 117, angående anslag för budgetåret 1958/59 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

Platsbristen vid våra ungdomsvårdsskolor har en längre tid varit mycket besvärande. Tack vare ökade möjligheter att omhändertaga missanpassad ungdom på annat sätt än i anstaltsvård under åren 1949—1954 minskade platsbehovet vid ungdomsvårdsskolorna under denna tid med närmare 20 procent. Detta föranledde olyckligtvis en viss avveckling av ungdomsvårdsskoleorganisationen.

Sedan 1955 har emellertid platsbehovet successivt ökat, och f. n. råder ett underskott som i februari i år uppskattades till ca 100 platser. Underskottet är koncentrerat till de skolor som omhänderhar det äldre ungdomsklientelet dvs. yrkesskolorna. Särskilt besvärlig är situationen vid specialskolorna för psykiskt abnorma. Det stegrade behovet av vårdplatser torde ha sin orsak dels i ökningen av det totala antalet ungdomar i de aktuella årgångarna, dels i en tilltagande ungdomskriminalitet.

I april 1957 tillsattes en utredning med uppgift att undersöka lämpliga åtgärder för att snabbt avveckla den akuta platsbristen samt att i andra hand utarbeta ett program för organisationens utbyggnad. I propositionen redovisas de resultat som denna kommitté hittills kommit fram till, och på grundval härav föreslår Kungl. Maj:t en utbyggnad av ungdomsvårdsskoleorganisationen med ett 90-tal platser.

De föreslagna åtgärderna är inte tillräckliga för att på ett tillfredsställande sätt häva den rådande krisen inom ungdomsvårdsskoleorganisationen. Många av åtgärderna måste betraktas som provisoriska. Detta gäller t. ex. den redifferentiering av klientelet som förordas i propositionen. I den rådande nödsituationen är det emellertid nödvändigt att acceptera dessa åtgärder i den utsträckning de kan medverka till en snabb lösning av de mest akuta problemen. Vi kan under dessa förutsättningar godtaga väsentliga delar av de i propositionen föreslagna åtgärderna. På vissa punkter vill vi emellertid förorda ändringar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag.

Differentieringsfrågan

Vid Lövsta skolhem och yrkesskola är platsbristen den svåraste. Detta påpekades redan i 1957 års statsverksproposition, vari framlades förslag till vissa provisoriska åtgärder för att överföra en del av lövstaklientelet till Fagareds yrkesskola. Kommittén för ungdomsvårdsskolorna anknyter i sitt

förslag till detta och föreslår att sådana omDispositioner göres vid Fagared att skolan blir i stånd att mottaga 15 svårbehandlade elever. Skolan är f. n. avsedd för manliga normalbegåvade elever över skolpliktig ålder. I enlighet med 1957 års riksdagsbeslut har dock några elever ur det mer svårbehandlade lövstaklientelet intagits vid Fagareds ungdomsvårdsskola.

Detta innebär ett klart avsteg från den av riksdagen tidigare uttalade differentieringsprincipen. Socialstyrelsen motsätter sig också en ytterligare uppblandning av klientelet vid Fagared.

Det är ingen tvekan om att denna utveckling mot en uppmjukning av kravet på differentiering är ytterst allvarlig. Den innebär en betydlig standardsänkning av vårdmetoden och motverkar ett gott behandlingsresultat. I det rådande läget känner vi oss emellertid föranlåtna att trots detta godtaga den föreslagna åtgärden, varvid dock förutsättes, att en återgång till differentieringsprincipen sker så snart detta är möjligt.

Särskilt anslag till förvärv av fastighet för ungdomsvårdsskola

Kommittén för ungdomsvårdsskolorna har i sitt senaste betänkande föreslagit, att Kungl. Maj:t till sitt förfogande får ett anslag på 200 000 kr. för förvärv av fastighet till ungdomsvårdsskola. Avsikten med detta anslag skulle vara att göra det möjligt för socialstyrelsen att snabbare genomföra fastighetsförvärv för ungdomsvårdsskoleändamål. Enligt nu rådande ordning måste riksdagens beslut alltid avvaktas i dessa frågor. Härigenom kan goda köptillfällen omöjliggöras, om säljaren inte kan eller vill avvakta myndigheternas beslut. Investeringsanslag av den av kommittén föreslagna typen ställs sedan några år tillbaka regelbundet till fångvårdens förfogande för förvärv av kolonier. Departementschefen har emellertid inte velat tillstyrka att ett dylikt anslag beviljas.

För vår del anser vi, att ett anslag av den föreslagna typen skulle vara mycket värdefullt. Det nuvarande krisläget nödvändiggör en utbyggnad av ungdomsvårdsskoleorganisationen. Allt bör göras för att denna skall kunna ske så snabbt som möjligt. Därvid synes oss den föreslagna åtgärden ändamålsenlig, då den kan förhindra att ett nödvändigt och ekonomiskt genomförbart fastighetsförvärv fördröjes eller omöjliggöres på grund av dröjsmål med statsmakternas formella beslut.

Personalfrågor

Socialstyrelsen begär i sina petita bl. a. ett anslag för en yrkesmästare i Ae 9 vid Sundboskolans sidoavdelning vid Baggå. Vid Baggå befintliga men ännu ej helt iordningställda byggnader användes som arbetsobjekt för yrkes-skoleeleverna. F. n. saknas emellertid yrkeskunnig personal som kan leda eleverna i detta arbete och utöva den nödvändiga tillsynen. Det av socialstyrelsen framförda kravet synes oss av flera skäl berättigat. Dels är det vär-

defullt att Sundboskolan snarast möjligt kan ta de aktuella byggnaderna i anspråk (denna och föregående vinter har de fått stå tomma), dels utgör detta arbete ett ur flera synpunkter lämpligt sysselsättningsobjekt för yrkes-skoleeleverna.

Departementschefen har emellertid inte velat tillstyrka, att den begärda tjänsten inrättas. De av socialstyrelsen begärda sju vårdartjänsterna, vilka är avsedda för specialavdelningar med särskilt svårbehandlat klientel, tillstyrkes inte av departementschefen.

Vid de slutna avdelningar det här är fråga om vistas ungdomsvårdsskolornas mest kvalificerade brottsklientel. F. n. tjänstgör vid varje sådan avdelning endast fyra befattningshavare, av vilka två är vårdare. Denna personaluppsättning nödvändiggör att vid vissa tider endast en tjänsteman uppehåller sig bland de intagna. Ur säkerhetssynpunkt är detta ytterst otillfredsställande. Flera överfall — däribland några av livsfarlig natur — har nyligen inträffat. Personalen har därför framfört krav på att aldrig behöva tjänstgöra ensamma på avdelningen. För att tillmötesgå dessa mycket berättigade önskemål är det emellertid nödvändigt med minst den personalförstärkning som socialstyrelsen begärt. (Statens organisationsnämnd vitsordar i sitt yttrande, att en förutsättning för att alltid minst två vårdare skall kunna vara i tjänst under dagtid är, att varje vårdavdelning har minst tre vårdartjänster).

Det torde inte vara uteslutet att ytterligare intermezzon vid dessa specialavdelningar kommer att resultera i protestaktioner från personalens sida. Vi finner det för vår del därför ytterst angeläget, att riksdagen tillmötesgår de ställda kraven, vilka innebär en anslagsökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med något mer än 70 000 kronor.

Förkortning av vårdtider

I syfte att snabbt åstadkomma bättre platstillgång har kommittén för ungdomsvårdsskolorna utöver de föreslagna nyanläggningarna och omorganisationen även pekat på möjligheten till en förkortning av vårdtiderna. Denna skulle, menar kommittén, främst kunna åstadkommas genom en effektivisering av vårdmetoderna. Vi delar departementschefens och flera remissorgans uppfattning, att denna möjlighet bör bedömas ytterst försiktigt. Under alla förhållanden bör enligt vår mening frågan om vårdtidens längd och utformning i övrigt uteslutande bedömas ur behandlingssynpunkt.

Överbeläggning

I detta sammanhang har i propositionen även frågan om en viss överbeläggning vid ungdomsvårdsskolorna förts på tal. Departementschefen säger därom, att han väl förstår kommitténs betänkligheter mot att inom befintligt utrymme öka platsantalet vid skolorna, men att han ändå anser, att be-

fintliga extrautrymmen i rådande situation bör utnyttjas så långt detta är möjligt.

De extrautrymmen som här kan komma i fråga torde knappast vara avsedda för — och inte heller rekommendabla som — vårdplatser. En överbeläggning utöver den som redan förekommer vid vissa skolor skulle komma att inverka menligt på vårdresultaten och således indirekt motverka sitt syfte. Därför talar bl. a. att personaluppsättningen vid varje skola är dimensionerad för det ordinarie antalet elever.

Det synes oss dessutom mycket tveksamt om man från statsmakternas sida bör föreskriva en åtgärd av förevarande slag. Bestämmanderätten beträffande organisationen inom skolan tillkommer skolans styrelse, och den av departementschefen gjorda rekommendationen skulle således innebära en inskränkning av styrelsernas handlingsfrihet.

Familjevård

En i många fall effektiv åtgärd när det gäller att förebygga sådan vanart som leder till omhändertagande vid ungdomsvårdsskola är placering i familjevård. Denna vårdform bör således inte vara ett substitut för omhändertagande vid ungdomsvårdsskola utan bör i stället tillgripas på ett stadium, där intagning vid sådan skola ännu inte är aktuell.

Det råder emellertid en mycket stor knapphet på kvalificerade fosterhem. Detta sammanhänger med svårigheten att finna fosterföräldrar som fyller de personliga krav som måste ställas på dem, som skall omhänderha och fostra det ofta mycket svårbehandlade klientel det här är fråga om och som dessutom är bosatta på orter där tillfälle till utbildning och arbete kan erbjudas den omhändertagne. Även bostadsförhållandena i övrigt är givetvis avgörande för en familjs möjlighet att ta emot dessa ungdomar.

Sannolikt skulle dock vid en bättre tillgång på fosterhem många av de ungdomar, som nu upprepade gånger tilldelas varning från domstolarna för asocialitet och brottsligt beteende för att så småningom bli omhändertagna av social- eller fångvården, på ett tidigt stadium kunna placeras i familjevård och därigenom i stor utsträckning undgå djupare vanart.

Att öka antalet för familjevården disponibla hem är därför enligt vår mening en mycket angelägen uppgift. Ett försök i den riktningen bör göras genom en hela landet omfattande generalinventering. Arbetet kan lämpligast ledas från socialstyrelsen som till sitt förfogande bör få en expertkommitté, representerande bl. a. social, psykologisk-, pedagogisk och arbetsmarknadspolitisk sakkunskap.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 117 måtte besluta,

a) att ett anslag på kapitalbudgeten av 200 000 kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande att disponeras för förvärv av för ungdomsvårdsskola lämpad fastighet,

b) att anslag beviljas för inrättande av en yrkesmästartjänst i Ae 9 vid yrkesskolan i Sundbo,

c) att anslag beviljas för inrättande av en vårdartjänst i Ae 8 vid var och en av specialavdelningarna vid Lövsta, Långanäs, Fagared, Forsane, Sundbo, Margarethelund och Ryagården,

d) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en expertkommitté tillsättes för att centralt och i samarbete med socialstyrelsen leda en hela landet omfattande generalinventering av för familjevård lämpade privata hem.

Stockholm den 9 april 1958

Olov Rylander

Brita Elmén

Märta Boman

Eric Nelander

Edvin Gustafsson

Gunnar Heckscher

i Bogla
